

RADNA GRUPA

REGIONALNA SARADNJA I MEĐUNARODNE OBAVEZE

ANALIZE I PREPORUKE

SADRŽAJ

O Nacionalnom konventu o Evropskoj uniji 2010 >	5
O Radnoj grupi Regionalna saradnja i međunarodne obaveze >	9
Članovi Radne grupe >	11
Uvod >	15
Bilateralni odnosi Srbije sa susedima >	19
Multilateralni okvir za bilateralnu saradnju >	33
Preporuke >	45
Prilozi >	49

O NACIONALNOM KONVENTU O EVROPSKOJ UNIJI 2010

➤ **Nacionalni konvent o Evropskoj uniji u Srbiji (NK EU)** je jedinstven projekat koji ima za cilj institucionalizaciju stalnog tela u okviru kojeg će se voditi tematski strukturirana debata između predstavnika državne administracije, političara, nevladinih organizacija, stručnjaka, profesionalnih organizacija i šire javnosti o budućem pristupanju Srbije Evropskoj uniji.

Opšti cilj projekta je **jačanje kapaciteta** Srbije za proces EU integracije i stvaranje foruma za trajnu i javnu debatu o evropskoj budućnosti Srbije koja bi obuhvatila i regione u Srbiji. Jedan od ciljeva ovog projekta jeste i podsticanje otvorenog i transparentnog dijaloga između zainteresovanih strana, tako što će im se obezbediti ekskluzivne i relevantne informacije od strane stručnjaka iz datih oblasti.

Nacionalni konvent o Evropskoj uniji deluje po **principu partnerstva** između državnog sektora, odnosno institucija direktno uključenih u proces pregovaranja i nedržavnog sektora odnosno nevladinih organizacija, političkih partija, akademske javnosti, privrednika, medija i šire javnosti.

Nacionalni konvent o Evropskoj uniji (NK EU) se kontinuirano sprovodi od 2006. godine. U prvoj fazi svog rada, tokom 2006. i 2007. godine, NK EU je postigao zapažene rezultate, koji su predstavljeni kroz usvojene preporuke, u periodu kada se Srbija nalazila u procesu pregovaranja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

U 2008/2009 radne grupe NK EU su svojim Agendama pratile pojedina poglavlja budućih pregovora Srbije o članstvu u EU. Tokom druge faze, načinjen je pomak ka članstvu u EU liberalizacijom viznog režima, otpočinjanjem primene Prelaznog sporazuma i podnošenjem zahteva za članstvo u EU.

Imajući u vidu sve zahtevnije naredne faze na putu Republike Srbije ka članstvu u EU, NK EU 2010 je bio usmeren na praćenje sprovođenja prioriteta koji su jasno definisani u Evropskom partnerstvu i Nacionalnom programu integracije, a čiji je pregled jednom godišnje izlistavan u Izveštaju o napretku. Radne grupe NK EU su se, takođe, tamo gde je moguće, osvrtales na novi Ugovor o EU, Lisabonsku strategiju i ostale strateške prioritete i politike Evropske unije.

NK EU 2010 je više bio usmeren na **kvalitet** donetih zakona, strategija i planova nego na prost broj. Zadržao je osnovnu funkciju – **forum za javnu raspravu**, o najvažnijim ili često zanezarenim reformskim pitanjima na putu ka EU, kao i mehanizam za definisanje preporuka i predloga od strane civilnog društva i poslovnog sektora donosiocima odluka.

NK EU se sastoji od Predsedništva, koji čine eminentni, visoki zvaničnici i predstavnici nedržavnog sektora i 4 radne grupe.

Radne grupe su imale najmanje 40 članova, a činili su ih predstavnici svih zainteresovanih grupa (državnih inicijativa, ne-

vladinog sektora, profesionalnih udruženja, poslovnog sektora, medija i drugih) **i interni ekspert**.

Analize i preporuke predstavljene u ovoj knjizi su rezultat istraživanja i diskusija u kojima su učestvovali svi članovi Radne grupe.

Projekat Nacionalni konvent o Evropskoj uniji 2010 podržao je Fond za otvoreno društvo i USAID preko Instituta za održive zajednice, a sprovođenje projekta pomogla je i Narodna skupština Republike Srbije.

0 RADNOJ GRUPI REGIONALNA SARADNJA I MEĐUNARODNE OBAVEZE

Tema: *Od dobrosusedske do regionalne saradnje*

➤ U proteklim fazama rada Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji Radna grupa Regionalna saradnja bavila se nizom pitanja na regionalnom nivou - od političkih, ekonomskih, socijalnih, bezbednosnih, pravosudnih, infrastrukturnih, pa do institucionalnih pitanja. U novoj fazi Konventa akcenat je stavljen na bilateralne odnose Republike Srbije sa susjedima, a pre svega, sa novim susjedima: Hrvatskom, Bosnom i Hercegovinom, Crnom Gorom i Makedonijom. Napravljen je presek ukupnih odnosa Republike Srbije sa susjednim državama, uključujući političke, ugovorne, ekonomske, kulturne i druge aspekte, evidentirana su otvorena pitanja i problemi, analizirana je aktuelna situacija i predložene su mere za unapređenje od-

nosa i ostvarivanje jednog od spoljopolitičkih prioriteta Vlade Republike Srbije – dobrosusedski odnosi i unapređenje regionalne saradnje, a u značajnoj meri i strateškog cilja - članstva u Evropskoj uniji.

Ekspert Radne grupe: Jasminka Kronja

ČLANOVI RADNE GRUPE

- **Aleksandar Popov**, direktor, Centar za regionalizam
- **Almir Pramenković**, dekan, Fakultet za islamske studije, Mešihat Islamske zajednice u Srbiji
- **Bisera Šećeragić**, predsednica, Evropski pokret u Srbiji - Lokalno veće Novi Pazar
- **Budimir Ivanišević**, finansijski direktor, Fond za humanitarno pravo
- **Dragan Đukanović**, naučni saradnik, Institut za međunarodnu politiku i privredu
- **Dragana Žarković Obradović**, direktorka, BIRN - Balkanska istraživačka mreža u Srbiji
- **Đordana Kurir**, načelnica, Narodna skupština Republike Srbije - Odbor za evropske integracije

- › **Đorđe Staničić**, generalni sekretar, Stalna konferencija gradova i opština
- › **Ivan Knežević**, zamenik generalnog sekretara, Evropski pokret u Srbiji
- › **Katarina Ristić**, savetnica, Narodna skupština Republike Srbije - Odbor za evropske integracije
- › **Ljiljana Josić**, predsednica, Evropski pokret u Srbiji - Lokalno veće Sremska Mitrovica
- › **Marina Jelić**, izvršna direktorka, Centar za mir i razvoj demokratije
- › **Marina Jovičević**, pomoćnica ministra, Ministarstvo spoljnih poslova Republike Srbije
- › **Mila Vujić**, predsednica, Evropski pokret u Srbiji - Lokalno veće Niš
- › **Milivoje Miletić**, direktor, Biro za regionalnu saradnju, Privredna komora Srbije
- › **Miljenko Dereta**, direktor, Građanske inicijative
- › **Muftija Jusufspahić**, muftija srbijanski, Islamska zajednica Srbije
- › **Nataša Dragojlović**, pomoćnica direktorke, Kancelarija nacionalnog saveta za decentralizaciju Republike Srbije

- › **Nikola Šljah**, predsednik, Evropski pokret u Srbiji - Lokalno veće Zrenjanin
- › **Nataša Gospodinački**, team lider, Evropska komisija – CBIB Phase 2
- › **Ognjen Mirić**, koordinator za evropske fondove, Kabinet potpredsednika Vlade za evropske integracije
- › **Slobodan Bošković**, pomoćnik ministra za evropske integracije, Ministarstvo pravde Republike Srbije
- › **Snežana Mijailović**, pomoćnica direktora, Elektroenergetski koordinacioni centar
- › **Sonja Biserko**, direktorka, Helsinški odbor za ljudska prava
- › **Sonja Stojanović**, direktorka, Beogradski centar za bezbednosnu politiku
- › **Tanja Mišćević**, profesorka, Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu
- › **Vladimir Ateljević**, savetnik, Kancelarija za evropske integracije Republike Srbije
- › **Vladimir Pavićević**, asistent, Fakultet političkih nauka, Univerzitet u Beogradu
- › **Vladimir Petronijević**, izvršni direktor, Grupa 484
- › **Zoran Jovanović**, direktor, Direkcija za regionalne inicijative, Ministarstvo spoljnih poslova Republike Srbije

› **Zorana Vlatković**, savetnica za evropske integracije, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije

› **Žarko Petrović**, direktor istraživanja, ISAC fond

UVOD

(Radna grupa Regionalna saradnja i međunarodne obaveze)¹

Tema: *Od dobrosusedske do regionalne saradnje*

U proteklim fazama rada Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji, radna grupa Regionalna saradnja bavila se nizom pitanja, koja predstavljaju zajedničke probleme čitavog regiona Zapadnog Balkana - od političkih, ekonomskih, socijalnih, preko bezbednosnih, pravosudnih, infrastrukturnih do institucionalnih. Kontinuirano je istican značaj dobrih bilateralnih odnosa za razvoj regionalne saradnje i kvalitet procesa evropske integracije. Radna grupa je tokom 2010. godine, više pažnje posvetila upravo bilateralnim odnosima Republike Srbije sa susedima, pre svega, sa novim susedima: Hrvatskom, Bosnom i Hercegovinom, Crnom Gorom i Makedonijom u kontekstu unapređivanja regionalne saradnje i procesa evropske integracije, te je glavna tema bila „*Od bilateralnih odnosa, preko regionalne saradnje do članstva u Evropskoj uniji*”. Tema prvog zasedanja bila je *Bilateralni odnosi*

¹ Inicijalnu verziju dokumenta sačinila je Jasminka Kronja, interni ekspert, na osnovu uvodnih izlaganja i rasprave vođene na zasedanjima Radne grupe, kao i analitičkog priloga M. Simurdića, bivšeg predsednika Foruma za međunarodne odnose.

Republike Srbije sa susedima - aktuelno stanje i otvorena pitanja, a drugog Uticaj bilateralnih odnosa na regionalnu saradnju i proces evropske integracije.

Na prvom zasjedanju uvodničari su bili: Živorad Kovačević, predsjednik Evropskog pokreta u Srbiji, koji je i predsjedavao sastankom, Borislav Stefanović, politički direktor Ministarstva spoljnih poslova Republike Srbije, koji je govorio o regionalnoj saradnji i odnosima sa susedima kao spoljnopolitičkom prioritetu Srbije, Žarko Puhovski, profesor Filozofskog fakulteta Univerziteta u Zagrebu, koji je govorio o odnosima Srbije i Hrvatske, zatim Vladimir Pavićević, asistent na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu, koji je govorio o regionalnoj komponenti novog spoljnopolitičkog identiteta Srbije i Dragan Đukanović, član Foruma za međunarodne odnose Evropskog pokreta u Srbiji, koji se osvrnuo na perspektive razvoja i probleme bilateralnih odnosa Srbije sa državama Zapadnog Balkana.

Na drugom zasjedanju govorili su: Jelica Minić, zamenica generalnog sekretara Saveta za regionalnu saradnju - o regionalnoj saradnji kroz aktivnosti Saveta za regionalnu saradnju, Milica Delević, direktorka Kancelarije za evropske integracije Vlade Republike Srbije - o regionalnoj saradnji kroz prizmu odnosa sa EU u Izveštaja o napretku regiona u odnosima sa EU u 2009-2010. godini, kao i politički analitičar iz Skoplja, Sašo Ordanoski, koji se osvrnuo na situaciju u Makedoniji i regionu.

Uvodna izlaganja kao i sadržajna diskusija ukazali su na veliki značaj i višeslojnost odnosa Srbije sa susednim zemljama, posebno sa Hrvatskom, Bosnom i Hercegovinom, Crnom Gorom i Makedonijom, kao i na međusobnu povezanost bilateralnih odnosa, nivoa ostvarene regionalne saradnje i napretka ka članstvu u EU. Identifikovana su najvažnija otvorena pitanja u odnosima Srbije sa susedima i sagledana je aktuelna situacija u regionalnoj

saradnji i procesu evropske integracije, te su dati različiti predlozi i sugestije koji bi mogli doprineti unapređenju ukupnih odnosa u regionu. Aktivan doprinos radu pružili su članovi Radne grupe koju čine predstavnici kako državnih organa i Narodne skupštine RS, tako i nevladinog sektora, profesionalnih udruženja, poslovnog sektora, akademske zajednice i zainteresovane javnosti.

BILATERALNI ODNOSI SRBIJE SA SUSEDIMA

➤ Proces reintegracije Srbije (SRJ) u međunarodnu zajednicu započeo je krajem 2000. godine, normalizacijom odnosa sa susedima i uključenjem u tada već brojne i razgranate forme regionalne saradnje. Unapređenje odnosa sa susedima i aktivno učešće u regionalnoj saradnji jedan je od spoljnopolitičkih prioriteta aktuelne vlade Srbije, a istovremeno je i jedan od ključnih elemenata procesa integrisanja Srbije u Evropsku uniju. Srbija ima veliki broj suseda (osam), tako da gotovo dve trećine opština u Srbiji imaju pogranični položaj, što ukazuje na vitalni značaj dobrosusedske i prekogranične saradnje za društveni i ekonomski život u Srbiji. Za odnose Srbije sa susedima od strateškog značaja je činjenica da je ceo region Zapadnog Balkana geografski okružen članicama Evropske unije i NATO. Za Srbiju je sada Evropska unija i na istoku, kao i na severu, što ima, a imaće i ubuduće snažan politički, ekonomski,

društveni, pa i psihološki uticaj, kako na političku elitu, tako i na stanovništvo. Zapadni Balkan je postao prioritet u politici proširenja EU, ali i u širenju NATO.

Kada je reč o susedima Srbije, oni se uslovno i bez rangiranja, mogu podeliti u dve kategorije: *novi i stari*. U prvoj grupi se nalaze države naslednice bivše Jugoslavije: Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Crna Gora i Makedonija, dok drugu grupu čine Mađarska, Rumunija, Bugarska i Albanija.

Na ukupne odnose Srbije sa susedima, bilateralne i multilateralne, znatno je uticalo pitanje proglašenja nezavisnosti Kosova i posledice priznavanja. Od novih suseda Kosovo nije priznala Bosna i Hercegovina, a od starih Rumunija. Povlačenje ambasadora i prekid diplomatske komunikacije sa državama koje su priznale Kosovo pogoršalo je odnose sa tim državama, a diplomatski i politički dijalog je doveden do potpunog zastoja. Istovremeno, nije bilo širih negativnih posledica na ekonomske i druge oblike saradnje državnih i nedržavnih aktera. Nakon prebacivanja ovog spornog pitanja na razmatranje i savetodavno mišljenje Međunarodnog suda pravde, bio je donekle otvoren prostor da se odnosi relaksiraju.

1. Odnosi sa novim susedima

Problemi sa novim susedima su nasleđeni iz prošlosti, delom kao rezultat raspada zajedničke države, zatim oružanih sukoba i zločina počinjenih u poslednjoj deceniji XX veka. Istovremeno, Srbija sa ovim zemljama deli istovetan spoljnopolitički cilj - integraciju u EU. Što se tiče članstva u NATO, Srbija, za razliku od većine suseda, učešće u programu Partnerstvo za mir, u ovom momentu, smatra za dovoljan okvir i stepen integrisanja u NATO. Generalno

gledano tokom 2010. godine, došlo je do poboljšanja bilateralnih i multilateralnih odnosa u regionu, uključujući i odnose Srbije sa susedima, ali su oni upravo zbog još uvek nerešenih teških pitanja iz prošlosti, vrlo osetljivi i lako se mogu narušiti.

1.1 Stanje i perspektive - otvorena pitanja

Vrlo je bitno da se sva otvorena pitanja sa susedima vezana za sukcesiju, tužbe pred Međunarodnim sudom pravde, status izbeglica, razgraničenje, procesuiranje ratnih zločina reše što pre, ne samo zbog bržeg ulaska u Evropsku uniju nego i zbog boljeg kvaliteta života građana ovih država.

Pred Međunarodnim sudom pravde nalazi se **tužba** Republike Hrvatske protiv SRJ za agresiju. Nakon što se na jesen 2008. godine, Sud proglasio nadležnim za ovaj spor, usledila je srpska protivtužba. Iako se eksperti obe strane slažu da je to spor koji ni jedna strana ne može da dobije, zvaničnici tek od skoro otvaraju mogućnost rešenja spora bez sudskog postupka, ali još uvek nema konkretnog dogovora.

Procesuiranje ratnih zločina je manje vidljiv, ali veoma značajan segment odnosa Srbije sa novim susedima. Istovremeno je to i proces od suštinskog značaja za postizanje pravde i pomirenja sa susedima, kao preduslova dugoročne unutrašnje i regionalne stabilnosti. Prihvatanje međunarodnih obaveza u skladu sa statutom Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju (ICTY) i kazneni progon osumnjičenih za ratne zločine je moguće realizovati samo u saradnji sa susednim državama, imajući u vidu regionalni karakter rata na prostoru bivše Jugoslavije. Bez hapšenja preostala dva haška optuženika i potpune saradnje sa haškim tribunalom, Srbija ne može ozbiljnije napredovati prema članstvu u EU.

Pravosudna saradnja sa susedima, bilateralno i regionalno, ključna je i za napredak neophodan u traganju za nestalim osobama. U tom smislu je posebno značajna inicijativa REKOM - Regionalne mreže za pomirenje i otkrivanje sudbine nestalih lica u državama regiona koje su bile zahvaćene ratom.

Pitanje razgraničenja zauzima istaknuto mesto u bilateralnom dijalogu Srbije sa novim susedima. Pregovori o razgraničenju su pokrenuti nakon oktobra, 2000. godine, formiranjem mešovityh diplomatskih komisija sa Makedonijom, BiH, Hrvatskom, kasnije i sa Crnom Gorom. Iako su pregovori o razgraničenju veoma delikatni i složeni, opterećeni unutrašnjim preprekama, ključno je da se izostanak sporazuma ne odražava negativno na prekogranični promet ljudi i roba. Pregovori o razgraničenju se mogu aktualizovati u skladu sa približavanjem Srbije Evropskoj uniji, ali i napretkom njenih suseda u istom procesu, te je stoga važno da se ovo pitanje reši u najkraćem mogućem roku. Nakon slovenačko-hrvatskog spora oko granice u Piranskom zalivu koji je skoro za godinu dana zaustavio hrvatske pregovore sa EU (sa implikacijama na pridruživanje i drugih u regionu), Brisel je naglasio interes i očekivanja za ubrzano rešavanje graničnih problema.

Implementacija Sporazuma **o sukcesiji** bivše SFRJ je spora i selektivna. Podela novčanih sredstava u stranim bankama je uglavnom okončana, nedovoljan napredak je ostvaren u podeli diplomatsko-konzularne imovine, ali teškoće su prisutne oko realizacije povraćaja imovine pravnih i fizičkih lica, u skladu sa aneksom G teksta Sporazuma. Izostanak primene sukcesije može otežati privrednu saradnju i rezultirati dugotrajnim sudskim sporovima.

Srbija, Bosna i Hercegovina i Hrvatska su 2004. godine, potpisale Sarajevsku deklaraciju **o povratku izbeglica** koja predstavlja bilateralni, ali i regionalni problem. Implementacija ovog dokumenta je spora i neujednačena, što je delom rezultat i različitih propisa

o povraćaju imovine, posebno stanarskih prava, u BiH i Hrvatskoj. Iako je 2007. godina, bila predviđena kao rok za okončanje procesa povratka izbeglica u regionu, to nije realizovano. Beograd je u martu, 2010. godine, bio domaćin skupa na kome je potvrđen značaj Sarajevske deklaracije, a ostaje da se prati da li će ovaj novi podsticaj doprineti bržem rešavanju ovog problema. Nerešavanje pitanja povratka izbeglica će i ubuduće opterećivati odnose Srbije sa Hrvatskom i delimično sa BiH.

Jedna od politički značajnih tema u odnosima sa novim susedima je položaj Srba i srpske zajednice u državama nastalim na prostoru bivše Jugoslavije. Činjenica je da srpski narod u različitim ustavnopravnim položajima živi u nekoliko država na Balkanskom poluostrvu i u Centralnoj Evropi utiče na formulisanje i sprovođenje spoljne politike Srbije prema susedima kao i na unutrašnju političku situaciju u Srbiji. Primetan je interes državnih organa da sa novim susedima zaključi sporazume o dvojnog državljanstvu. To je do sada postignuto samo sa BiH. Pregovori o o istom sporazumu sa Crnom Gorom (pokrenuti 2008. godine) sporo napreduju zbog principijelnih razlika u stavovima o mogućnostima sticanja dvojnog državljanstva.

U odnosima sa novim susedima prisutan je i faktor aktivnosti Srpske pravoslavne crkve u bivšim jugoslovenskim republikama. Položaj i aktivnosti SPC su ugovorno regulisani u Hrvatskoj i BiH, dok su odnosi SPC sa Makedonskom pravoslavnom crkvom i Crnogorskom pravoslavnom crkvom sporni, što povremeno negativno utiče na međudržavne odnose.

1.2 Srbija i Hrvatska

Srbija (SRJ) je sa Hrvatskom uspostavila diplomatske odnose 23. avgusta, 1996. godine. Osetljivi odnosi opterećeni složenim istorijskim nasleđem, pogoršani su nakon odluke Hrvatske da prizna nezavisnost Kosova.² Ipak 2009. godine, zabeleženo je više bilateralnih poseta na visokom nivou, uključujući posetu tadašnjeg premijera Ive Sanadera (mart, 2009. g.), kao i brojni susreti u okviru multilateralnih skupova. Tokom 2010. godine, od prvog susreta predsednika Borisa Tadića i predsednika Ive Josipovića, marta, 2010. godine, u Opatiji - počinje faza unapređenja odnosa i stvaranja dobre atmosfere za rešavanje otvorenih pitanja. Može se reći da je i ranija saradnja u mnogim oblastima bila dobra, uključujući i državne organe, ali ne i lidere, što je promenjeno izborom Ive Josipovića za predsednika Hrvatske.

² Kao posledica bio nedolazak predsednika Tadića na inauguraciju novog predsednika Hrvatske 18. februara 2010. godine u Zagreb zbog toga što je na tu ceremoniju bio pozvan i predsednik Kosova Fatmir Sejdiu.

³ Pored zvaničnih poseta, tokom 2010. godine dvojica predsednika su se sreli i na trilateralnom sastanku predsednika Srbije, Hrvatske i Mađarske u aprilu 2010. godine u Pečuju, zajedno su posetili hrvatsku zajednicu u Vojvodini (Bački Monoštor) u aprilu 2010. godine, a vrlo značajno je bilo i zajedničko poklonjenje dvojice predsednika u novembru 2010. godine srpskim žrtvama u Paulin Dvoru i hrvatskim na Ovcari (Vukovar). Treba dodati da su se predsednici sreli i prilikom samita Igmanske inicijative u Sarajevu.

Spremnost za konstruktivnu bilateralnu i regionalnu saradnju potvrđena je i tokom susreta dvojice predsednika koja su usledila, posebno, prilikom zvanične posete predsednika RH Ive Josipovića Srbiji, jula, 2010. godine, i zvanične posete predsednika Srbije Borisa Tadića Hrvatskoj novembra, 2010. godine.³ Prilikom zvanične posete predsednika Tadića Hrvatskoj, dvojica predsednika istakla su da su dve zemlje u poslednjih deset meseci rešile mnoga otvorena pitanja, a da je pitanje nestalih lica prioritet među onima koja još nisu rešena i založili su se za stambeno zbrinjavanje srpskih izbeglica kroz međunarodni donatorski fond.

U raspravi na prvom zasedanju Radne grupe Nacionalnog konventa identifikovano je pet ključnih pitanja koja determinišu odnose Srbije i Hrvatske: međusobne tužbe pred Međunarodnim sudom pravde, hrvatsko priznanje nezavisnosti Kosova, status Srba koji su napustili Hrvatsku 1995. godine, razgraničenje u Podunavlju⁴ i status srpskog kapitala u Hrvatskoj. Izdvojeno je nekoliko simboličkih problema nasleđenih iz perioda rata koji su još uvek prisutni, kao što je pitanje proslave akcije Oluja, odnosno pitanje progona Srba iz Hrvatske, pitanje interpretiranja novije prošlosti, kao i tužba pred Haškim sudom⁵. Predloženo je da se novija istorija u školama predaje neutralno, prikazujući činjenice i interpretacije obe strane. Takođe, konstatovano je da je prosvetno-kulturna saradnja vrlo slaba i da bi trebalo osmisлити programe razmene i upoznavanja sa stvarnim kulturnim vrednostima obe države.

Izneto je mišljenje da su odnosi unapredovali od faze kad su bili posredovani preko Brisela do otvorenih razgovora i dobrih ličnih odnosa na relaciji Tadić-Josipović i Tadić-Kosor. Međutim, kao prepreka koju bi trebalo otkloniti, uočena je asimetrija u ovlašćenjima dvojice predsednika i dvoje premijera i predloženo je da se uvedu redovni godišnji ili polugodišnji sastanci u četvoro, što bi obezbedilo efikasnu realizaciju dogovorenog.

Istaknuta je potreba što skorijeg rešavanja pitanja izbeglica, pri čemu konkretno treba imati u vidu u vezi sa Hrvatskom, da je to

⁴ Zastoj u pregovorima oko granice na Dunavu od ulaska iz Mađarske do Bačke Palanke deblokiran je sastankom Međudržavne diplomatske komisije za državnu granicu održanom aprila 2010. godine u Zagrebu (drugi je održan novembra iste godine u Beogradu). Srbija zastupa stav da je granica na sredini plovnog puta na Dunavu, a hrvatska strana zagovara katastarsku granicu koja bi odstupala od toka Dunava.

⁵ Mešovita komisija za ratne zločine zasedala je prvi put jula 2010. godine u Beogradu, a zatim i avgusta 2010. godine u Zagrebu. Srbija je izrazila spremnost za obostrano povlačenje tužbi pred MSP u Hagu i rešavanje ovog pitanja u vansudskom postupku koji ne bi isključio procese protiv počinilaca ratnih zločina.

pitanje koje treba rešiti pre ulaska Hrvatske u EU, i da treba prihvatiti kao realnost da se ne može posle toliko vremena i negativne propagande očekivati povratak izbeglih, već da treba uz pomoć pritiska iz Brisela insistirati na rešavanju pitanja imovine i vlasničkih odnosa. Izneto je mišljenje da je pozicija Srba u Hrvatskoj danas politički gledano dobra, da je u velikim gradovima socijalno dobra, da je ugrožena u svega pet ili šest lokalnih zajednica u kojima možda ima 5% svih Srba u Hrvatskoj koji žive i dalje u veoma teškim uslovima.

Hrvatska je u maju, 2010. godine, uručila Srbiji svoje prevode evropskih propisa, a ostvaren je i veliki broj ministarskih susreta. Otvorena je i nova perspektiva vojne saradnje potpisivanjem Sporazuma o vojnoj saradnji, juna, 2010. godine, a intenzivirana je saradnja pravosudnih organa i MUP. Bitan element poboljšane saradnje Srbije i

Hrvatske je napredak saradnje u borbi protiv organizovanog kriminala, što trenutno, najviše u realnom svakidašnjem životu ilustruje značaj bilateralne saradnje među susedima.⁶

⁶ Srbija i Hrvatska su 29. juna 2010. godine potpisale Sporazum o međusobnom izručenju državljana, koji su osumnjičeni ili optuženi za organizovani kriminal ili korupciju.

1.3 Srbija i Bosna i Hercegovina

Diplomatski odnosi između Srbije (SRJ) i Bosne i Hercegovine uspostavljeni su 15. decembra, 2000. godine. Oni su posebno osetljivi i opterećeni nerešenim pitanjima iz prošlosti, pre svega, vezanim za rat u BiH. Tokom 2010. godine, odnosi su donekle poboljšani u cilju daljeg unapređivanja ali i rešavanja otvorenih pitanja kao što su: nedefinisana granica u srednjem i gornjem Podrinju, status predratne imovine bosanskohercegovačkih preduzeća u Srbiji, povratak izbeglica, sukcesija. Zvaničan stav Srbije je da, kao jedna od potpisnica Dejtonskog mirovnog sporazuma, u potpu-

nosti poštuje celovitost i integritet Bosne i Hercegovine i podržava svako političko rešenje oko kojeg se dogovore tri naroda i dva entiteta. Istovremeno Srbija razvija posebne odnose sa Republikom Srpskom na osnovu Sporazuma o paralelnim vezama (ratifikovan 2007.g.), što je povremeno izvor nesporazuma i očekivanja međunarodne zajednice da Srbija utiče na odluke Vlade RS. Pozitivni koraci koji su doprineli otvaranju komunikacije između Beograda i Sarajeva tokom 2010. godine bili su: davanje agremana ambasadoru BiH u Srbiji (februar, 2010.g.), usvajanje Deklaracije o osudi zločina u Srebrenici (31. 3. 2010.g.), potpisivanje Istanbulske deklaracije uz posredovanje Turske (na trilateralnom susretu Tadić, Gul i Silajdžić, aprila, 2010.g.) i otklanjanje zastoja u pregovorima o granici.⁷ Problem i dalje ostaje to što glavnooptuženi za zločin u Srebrenici Ratko Mladić još nije uhapšen.

⁷ Održani su sastanci Međudržavne diplomatske komisije za državnu granicu u Sarajevu 10. maja, 2010. g. i 29. jula, 2010. g. u Beogradu.

Treba dodati da je tokom 2010. godine, realizovano još nekoliko značajnih poseta i susreta: predsednik Boris Tadić učestvovao je na samitu Igmanske inicijative 29. maja, a ministar Spoljnih poslova RS, Vuk Jeremić je prisustvovao sastanku EU - ZB koji je održan 2. juna, u Sarajevu; predsednik SDA Sulejman Tihić boravio je u Beogradu u junu, a u julu je ostvarena zvanična poseta predsednika Vlade Republike Srbije Mirka Cvetkovića Bosni i Hercegovini.

Opšti izbori u Bosni i Hercegovini održani oktobra, 2010. godine, i izbor novog člana predsedništva BiH, Bakira Izetbegovića, koji je u izjavama nakon stupanja na dužnost najavio bolje odnose sa Srbijom, otvaraju prostor za unapređenje i intenziviranje odnosa između Srbije i Bosne i Hercegovina.

U raspravi na zasedanju Radne grupe izneta su različita mišljenja o tome kako u praksi Srbija poštuje celovitost i integritet Bosne i

Hercegovine, odnosno kako ostvaruje mogućnost posebnih i paralelnih odnosa sa Republikom Srpskom - od mišljenja da je u odnosima sa BiH evidentna asimetrična podrška jednom od entiteta, što bi trebalo transformisati u bilateralnu saradnju sa državom BiH, do ocene da je stepen posebnih odnosa sa RS, iako ponekad izgleda prenaglašeno, sasvim prirodan. Ocenjeno je da vrlo delikatni odnosi sa BiH zahtevaju ozbiljnu i svestranu analizu bilateralnih odnosa, analitičke procene i tumačenja političkih poteza.

Takođe, različito je ocenjeno angažovanje Turske u unapređenju odnosa Srbije i Bosne i Hercegovine - od mišljenja da Turska nastupa s pozicije sile na Balkanu i države koja i dalje ima imperijalne ambicije, pa do podrške pozitivnoj ulozi Turske u popravljajući odnosa i otvaranju komunikacije između Beograda i Sarajeva.

Ocenjeno je da bi bilo korisno da region preuzme inicijativu (prvenstveno Srbija i Hrvatska) za rešavanje bosansko-hercegovačkog problema, s obzirom na to da međunarodna zajednica do sada nije uspjela da nađe odgovarajuće rešenje. Regionalna inicijativa u formi Konferencije o bezbednosti na Zapadnom Balkanu bi možda mogla da doprinese rešavanju problema.

1.4 Srbija i Crna Gora

Nakon razdruživanja iz državne zajednice 2006. godine, Srbija i Crna Gora još nisu rešile pitanja razgraničenja, izbeglica, pitanja iz domena sukcesije, kompletiranje ugovorno-pravnog okvira saradnje, i dr. Otvorena pitanja u odnosima su problem priznavanja Kosova, pitanje dvojnog državljanstva⁸ i status Srba u Crnoj Gori, ali i crnogorske etničke zajednice u Srbiji.

⁸ Pregovori o usaglašavanju teksta Sporazuma o dvojnog državljanstvu počeli su 2008. godine ali još nisu prevaziđene principijelne razlike u stavovima o mogućnostima sticanja dvojnog državljanstva.

Crna Gora je 9. oktobra, 2008. godine, priznala Kosovo što je izazvalo pogoršanje bilateralnih političkih odnosa, dodatno zaoštrenih posle odluke CG donete početkom 2010. godine, da uspostavi diplomatske odnose sa Kosovom. Poseta predsednika Srbije, Borisa Tadića, Crnoj Gori jula, 2010. godine, dala je impuls unapređenju odnosa i poboljšanju političke i svih drugih vidova komunikacije i saradnje.⁹ Ministar Spoljnih poslova RS, Vuk Jeremić, učestvovao je na Ministarskom sastanku CEI, koji je održan 10. juna, 2010. godine, u Budvi, a predsednik RS Boris Tadić boravio je u radnoj poseti Crnoj Gori, u novembru, 2010. godine, i svečano otvorio predstavništvo Privredne komore Srbije u Podgorici.

⁹ Tom prilikom, između ostalog, najavljeno je otvaranje Generalnog konzulata Srbije u Herceg Novom. Srbija je tražila otvaranje 3 konzulata s čim se Crna Gora nije složila.

Potpisana su dva značajna sporazuma: Sporazum o razmeni sredstava i dokumentacije između vlada Srbije i Crne Gore (april, 2010. godine), kao i Sporazum o međusobnom izručenju državljanja, koji su osumnjičeni ili optuženi za organizovani kriminal ili korupciju (krajem oktobra, 2010. godine).

U raspravi na prvom zasedanju Radne grupe odnosi Srbije i Crne Gore su različito ocenjeni - kao dobri (predstavnici države) i nedovoljno dobri (nezavisni analitičari, nevladin sektor). Može se reći da je kod obe strane prisutan značajan stepen emotivnosti u političkim odnosima, što ne bi smelo da bude osnova političkih odnosa. Odnose Srbije i Crne Gore, kao dve nezavisne države, treba postaviti na realpolitičke osnove i graditi na bazi interesa i u duhu dobrosusedske saradnje, posvećujući pažnju konkretnim tehničkim pitanjima, koja su bitna za građane obe države.

1.5 Srbija i Makedonija

Diplomatski odnosi između SRJ i Makedonije uspostavljeni su 8. aprila, 1996. godine, kada je SR Jugoslavija (Srbija) priznala Republiku Makedoniju pod njenim ustavnim imenom.

Nakon zastoja zbog makedonskog priznanja Kosova, odnosi su deblokirani posetom ministra Spoljnih poslova RS, Vuka Jeremića, Skoplju, kao i prisustvom Borisa Tadića na inauguraciji novog predsednika Makedonije, Đorđa Ivanova, maja, 2009. godine. Politički dijalog je nastavljen posetom predsednika Vlade Makedonije, Nikole Gruevskog Srbiji, jula, 2009. godine, i učešćem Đorđa Ivanova na 16. Samitu predsednika centralne Evrope u Novom Sadu. Od oktobra 2009. godine, odnosi su postali ponovo zategnuti zbog odluke Makedonije da uspostavi diplomatske odnose i ratifikuje Sporazum o granici sa Prištinom. Tokom 2010. godine, politički dijalog je intenziviran na svim nivoima, a ostvarena je i radna poseta predsednika Borisa Tadića, Makedoniji (jun, 2010. g.), zvanična poseta predsednika Makedonije Đorđa Ivanova Srbiji (oktobar, 2010. g.) i zvanična poseta Makedoniji, predsednice Skupštine Srbije, Slavice Đukić Dejanović (jul, 2010. g.). Realizovan je i niz susreta na ministarskom nivou. Otvorena pitanja su pitanje sukcesije i spor Srpske pravoslavne crkve i Makedonske pravoslavne crkve. Iako su crkve odvojene od države, njihov sukob opterećuje međudržavne bilateralne odnose.

U vezi sa problemom sukcesije na drugom sastanku Radne grupe izneto je mišljenje da Srbija koči raspodelu diplomatskih predstavništava bivše SFRJ, tako da je inicijativa predsednika Tadića, da se organizuju zajednička diplomatska predstavništva bivših jugoslovenskih republika, po skandinavskom diplomatskom modelu, iako dobra ideja, dočekana sa nepoverenjem.

2. Odnosi sa starim susedima

Odnosi Srbije sa starim susedima su dobri uz već pomenut problem oko postavljanja ovih država prema jednostranom proglašenju nezavisnosti Kosova. Tri od četiri stara suseda Srbije su od 2004. godine, (Mađarska), odnosno 2007. godine, (Rumunija i Bugarska) članice Evropske Unije, a od ranije i članice NATO (Albanija od 2008. godine).

Problem u odnosima sa susednim državama, članicama Unije vezan za ograničenja u kretanju ljudi zbog tvrdog viznog režima prevaziđen je krajem 2009. godine, stupanjem Srbije na tzv. „belu šengensku listu“, što je značajno unapredilo mogućnosti kontakata, komunikacije, ali i ukupnu atmosferu u odnosima.

Takođe, sa ovim susedima značajan deo dijaloga predstavlja položaj mađarske, rumunske i bugarske¹⁰ manjine, ali i položaj srpske manjine u Mađarskoj i Rumuniji. Sa ovim susedima Srbija nema graničnih problema - praktično nasledeni su granica i sporazumi iz perioda postojanja SFRJ.

¹⁰ Bugarska ne priznaje postojanje nacionalnih manjina, pa ni srpske manjine, što na primer koči donošenje novog Sporazuma o kulturno-prosvetnoj saradnji Srbije i Bugarske (sporan član o nacionalnim manjinama jer Bugarska ne prihvata recipročnost). Za sada je i dalje na snazi Sporazum iz 1956. godine.

Posebnu, neiskorišćenu prednost povezivanja sa Mađarskom, Rumunijom i Bugarskom predstavlja valorizacija saobraćajnog, turističkog, ekološkog, odnosno ukupnog razvojnog potencijala Dunava, što će se sigurno popraviti realizacijom Dunavske strategije EU, u kojoj Srbija učestvuje ravnopravno sa članicama EU.

Albanija se, prema stanju u odnosima, izdvaja iz ove grupe suseda. Odnosi sa ovom državom su bili u fazi dužeg zastoja zbog

MULTILATERALNI OKVIR ZA BILATERALNU SARADNJU

podrške albanskih vlasti nezavisnosti Kosova.¹¹ Nizom bilateralnih susreta na visokom nivou tokom 2009. i 2010. godine, na marginama međunarodnih skupova, stvo-reni su uslovi za uspostavljanje političkog dijaloga i realizaciju bilateralne posete zamenika predsednika Vlade i ministra inostranih poslova Albanije, Ilira Mete, Srbiji u martu, 2010. godine. Izraženo je zajedničko opredeljenje za unapređenje odnosa, obnovu dijaloga na svim nivoima i konkretizaciju saradnje u oblastima od obostranog interesa, uključujući oblasti evrointegracija, transporta i proširenja ekonomske saradnje. Nakon toga usledilo je više ministarskih poseta - potpredsednik Vlade i ministar Unutrašnjih poslova RS, Ivica Dačić, učestvovao je na Sedmoj godišnjoj ministarskoj konferenciji o saradnji u oblasti bezbednosti granica u JI Evropi, održanoj u Tirani, (mart, 2010. godine). Planirane su bile i posete na najvišem nivou, međutim, objavljivanje izveštaja specijalnog izvestioca Parlamentarne skupštine Saveta Evrope Dika Martija (14. decembra, 2010. godine) o „Nehumanom

tretiranju ljudi i ilegalnoj trgovini ljudskim organima na Kosovu“ izazvalo je novo zahlađenje odnosa sa Albanijom i odlaganje planiranih susreta.

¹¹ Albanija je još 1992. godine priznala „Republiku Kosovo“ i kontinuirano održava intenzivne „međudržavne kontakte“.

Značajan korak u bilateralnim odnosima je međusobno ukidanje viza. Aprila, 2010. godine, Albanija je ukinula vize za građane Srbije, a od 1. decembra, ukinute su i vize za građane Albanije koji ulaze u Srbiju.

U regionu Jugoistočne Evrope aktivno je više multilateral-
nih inicijativa u kojima učestvuju Srbija i njeni susedi, pre svega, Proces saradnje u Jugoistočnoj Evropi (PSJIE) i Savet za regionalnu saradnju (SRS) koji deluje pod njegovim političkim okriljem sve više kao neka vrsta sekretarijata. Tokom 2010. godine, znatno je unapređena regionalna saradnja što je zaključak i samita Procesa saradnje u JIE i godišnjeg sastanka Saveta za regionalnu saradnju održanog juna, 2010. godine, u Istanbulu. To je vrlo važna poruka koja govori da je atmosfera u regionu znatno poboljšana što omogućuje realizaciju konkretnih zajedničkih aktivnosti. Ove optimistične ocene ne znače da je situacija u regionu idealna i da region i dalje nema ozbiljnih problema. Novoj pozitivnoj klimi u regionu svakako je

doprineo Savet za regionalnu saradnju čiji je jedan od važnih rezultata dokument "Strategija i program rada za period 2011-2013" usvojen na samitu PSJIE u Istanbulu.

Radna grupa je detaljnije razmotrila rad Saveta za regionalnu saradnju, njegovu ulogu i doprinos u ostvarivanju prioritetnih ciljeva regiona.

Strateški pravci rada SRS su: predstavljanje regiona; operativna podrška PSJIE; monitoring i podržavanje regionalnih aktivnosti; ostvarivanje leaderske pozicije u regionalnoj saradnji; obezbeđivanje regionalne dimenzije u programima pomoći donatora, pre svega Evropske unije u okviru IPA i podrška široj uključenosti civilnog društva u sve aktivnosti SRS.

Ocenjeno je da je Savet za regionalnu saradnju postao koristan i potreban mehanizam, kako za sam region tako i za Evropsku uniju. Formirana je nova struktura koja je zaista u regionalnom vlasništvu u celosti, mada je uloga Evropske komisije i drugih donatora i dalje značajna. Bitna poruka je da se iz regiona više ne beži, nego da se u region vraća, što je pokazala Slovenija, koja se uključila u Proces saradnje u Jugoistočnoj Evropi i Savet za regionalnu saradnju.

Značajan posao koji je SRS uradio i nastavlja da radi jeste mapiranje svih regionalnih inicijativa i radnih grupa, kako bi se definisao opseg i sadržaj saradnje u regionu i olakšalo praćenje i usmeravanje. Identifikovano je već više od 50 regionalnih inicijativa u prioritetnim oblastima: ekonomski i socijalni razvoj, infrastruktura i energetika, pravosuđe i unutrašnji poslovi, saradnja u sektoru bezbednosti, jačanje ljudskog potencijala i parlamentarna saradnja. Primetno je da zemlje Zapadnog Balkana učestvuju u skoro svim inicijativama u mnogo većoj meri nego ostale zemlje regiona.

U okviru višekorisničke komponente Instrumenta za pretpristupnu pomoć EU (IPA) SRS je lansirao vrlo važne projekte kao što su Regionalna strategija za istraživanje i razvoj, reforma visokog obrazovanja Zapadnog Balkana i strategija Zapadni Balkan 2020. Takođe, pokrenute su i inicijative u oblastima kao što su javno-privatno partnerstvo, pozicija žena u biznisu, razvoj održive energije, klimatske promene, saradnja u domenu vazdušnog saobraćaja (koordiniranje razvoja aviosaobraćaja, saradnja aerodroma, ministarstava i sl). Uspostavljena je saradnja sa Centralnoevropskom inicijativom, Crnomorskom ekonomskom organizacijom, Jadransko-jonskom inicijativom, Procesom podunavske saradnje, Savskom komisijom i drugim. U cilju bolje koordinacije i racionalizacije resursa, Savet za regionalnu saradnju planira da uz pomoć Evropske komisije održi 31. marta, 2011. godine, donatorski sastanak za regionalne inicijative.

Treba istaći nekoliko važnih inicijativa i projekata u regionu iza kojih stoji Evropska unija - CEFTA, Investicioni komitet za Jugoistočnu Evropu (preuzeće ga od OECD Savet za regionalnu saradnju od kraja 2011. godine), Energetska zajednica, buduća Transportna zajednica, RENA projekt iz oblasti životne sredine, Regionalna škola za javnu administraciju u Danilovgradu.

Značajan problem koji traži veće angažovanje jeste koordinacija. Potrebna je unutrašnja koordinacija u zemljama regiona, koordinacija između srodnih tematskih inicijativa i grupa, kao i koordinacija rada SRS sa drugim regionalnim inicijativama. Potrebna je integrisan i koordinisan pristup regionalnoj saradnji. Kao glavni izazovi u regionu ZB identifikovani su: definisanje novog modela razvoja i rasta; repozicioniranje regiona u evropskoj i globalnoj konstelaciji; slaba fizička, institucionalna i socijalna infrastruktura; slaba iskorišćenost postojećih resursa; nizak inovacioni kapacitet; spore reforme – jačanje pozitivnog uticaja procesa pristupanja EU; bolja sinhronizacija i usmerenost regionalnih mreža saradnje; bolja unutrašnja koordinacija u zemljama regiona i bolja koordinacija donatora.

Nakon skoro tri godine rada može se reći da se Savet za regionalnu saradnju pozicionirao kao značajni predstavnik regiona na široj evropskoj i međunarodnoj sceni, kao i to, da je učinio dosta na programskom, funkcionalnom i tematskom konsolidovanju regionalne saradnje u JIE. To nije bio lak zadatak u složenoj političkoj i ekonomskoj situaciji usled globalne ekonomske krize, proglašenja nezavisnosti Kosova i pogoršavanja bilateralnih odnosa više država, internih problema EU i njenih članica, što je smanjilo raspoloženje za dalje proširenje EU.

U dokumentu Evropske komisije o strategiji proširenja za 2010-2011 konstatuje se da je "SRS usvojio ambicioznu strategiju i program rada za 2011-2013 koje sada treba realizovati fokusirajući se na konkretne aktivnosti u kojima SRS može znatno doprineti boljim rezultatima".

U najnovijem Izveštaju Evropske komisije o napretku zemalja regiona u procesu evropske integracije registrovan je napredak u regionalnoj saradnji, uključujući i bolju saradnju Srbije sa susedima. Hapšenje preostalih haških optuženika još jednom je istaknuto kao ključni uslov za uspeh napretka Srbije, a od nje se očekuje i konstruktivniji pristup prema učešću Kosova u regionalnoj trgovini i saradnji. To bi trebalo da uključi i priznavanje kosovskih carinskih pečata i intenzivniju saradnju s pravosudnom misijom EULEKS. EK konstatuje da je regionalna saradnja bila pogođena izostankom dogovora između Beograda i Prištine o učešću Kosova na regionalnim sastancima i sugerise „prihvatljivo i održivo rešenje o obostranom učešću u regionalnim forumima što pre". Ovi zadaci su ušli u Akcioni plan Vlade Srbije za brže sticanje statusa kandidata i očekuje se da budu predmet pregovora između Beograda i Prištine.

Kratak pregled napretka učesnica u PSP u Izveštaju EK za 2010¹²

HRVATSKA ima status kandidata (zahtev za članstvo podnet je 2003. godine). Privremeno je zatvoreno 25 od 35 poglavlja. Pregovori o pristupanju ušli su u završnu fazu i treba da budu zaključeni čim Hrvatska ispuni preostale kriterijume, posebno u oblasti pravosuđa i osnovnih ljudskih prava.

MAKEDONIJA ima status kandidata (zahtev za članstvo podnet je 2004. godine). Nastavlja da na zadovoljavajući način ispunjava političke kriterijume i Komisija je obnovila svoju preporuku iz 2009. godine, o započinjanju pregovora o pristupanju. Da bi pregovori počeli potrebna je jednoglasna odluka država članica EU i neophodno je kompromisno i za sve prihvatljivo rešenje problema imena.

CRNA GORA je u međuvremenu 17. decembra, 2010. godine, dobila status kandidata (zahtev za članstvo podnet je 2008. godine) koji je Komisija preporučila u Izveštaju. Otpočinjanje pregovora o pristupanju uslediće kada se zabeleži napredak u brojnim ključnim oblastima navedenim u Mišljenju Komisije.

ALBANIJA ima status potencijalnog kandidata (zahtev za članstvo podnet je 2009. godine). Komisija u svom mišljenju preporučuje otpočinjanje pregovora o pristupanju ako se zabeleži napredak u brojnim ključnim oblastima navedenim u Mišljenju.

SRBIJA ima status potencijalnog kandidata (zahtev za članstvo podnet je 2009. godine). Savet za opšte poslove prosledio je Komisiji zahtev Srbije za članstvo 25. oktobra, 2010. godine, a Komisija će početi da priprema Mišljenje.

¹² Kratak pregled preuzet sa sajta Kancelarije Vlade Srbije za evropske integracije http://www.seio.gov.rs/upload/documents/Izvestaji/paket_za_prosirenje_2010.pdf

Uпитnik EK Srbiji uručen je 24. novembra, 2010. godine, a odgovori Srbije EK 31. januara, 2011. godine.

BOSNA I HERCEGOVINA ima status potencijalnog kandidata (nije podnet zahtev za članstvo u EU). Nedostatak zajedničke vizije političkih lidera o smeru u kojem zemlja treba da ide i dalje blokira ključne reforme i dalji napredak ka EU.

KOSOVO kao potencijalni kandidat – još nije podneo zahtev za članstvo u EU. Evropska unija podržava napore Kosova da ostvari svoju evropsku perspektivu i pokrenula je dijalog o Procesu stabilizacije i pridruživanja u januaru. Komisija će nastaviti da podržava učešće Kosova u relevantnim programima Unije.

Za ceo region je značajno ukidanje šengenskih viza za građane BiH i Albanije koje je počelo da se primenjuje 15. decembra 2010. godine (vize su ostale samo za građane Kosova), kao i dobijanje statusa kandidata Crne Gore.

Bitan element procesa integracije u EU je obaveza i spremnost Srbije, kao i drugih zemalja regiona, da primenjuje odredbe Zajedničke spoljne i bezbednosne politike (ZSBP) i Zajedničke bezbednosne i odbrambene politike (ZBOP) Evropske unije.¹³ Od država koje žele da budu članice EU traži se da se postepeno usaglašavaju sa deklaracijama EU u ovim oblastima i da primenjuju restriktivne mere u određenim slučajevima. U periodu od 1. januara, 2008. godine, do 1. decembra, 2010. godine, bila je ukupno 391 deklaracija EU iz okvira ZSBP, od čega je Srbija

dobila poziv za pridruživanje ukupno 341 deklaraciji. Od ukupnog broja dobijenih zahteva za pridruživanje, Srbija se pridružila 228 i nije se pridružila 113 deklaracija EU.

¹³ Ova tema se od 2009. godine prati u Izveštajima Komisije, a deo je i Uпитnika EK na koji je Srbija odgovorila u sklopu procedure za sticanje statusa kandidata za članstvo u EU.

U periodu oktobar, 2008 - septembar, 2009. godine, EU je usvojila 128 deklaracija. Hrvatska se, na primer, kao država sa statusom kandidata za članstvo u EU, priključila svim dokumentima. Za ilustraciju postavljanja drugih suseda, sa statusom kandidata i potencijalnih kandidata za članstvo, Crna Gora se pridružila 121 od 128 deklaracija, dok je Bosna i Hercegovina podržala 100 deklaracija. Srbija je podržala najmanje deklaracija - 93 od 128. Prema poslednjem Izveštaju Komisije u periodu od sredine septembra, 2009. godine, do početka oktobra, 2010. godine, Srbija se pridružila 51 deklaraciji od ukupno 74 koje je EU usvojila.

Ova tema će u narednom periodu dobijati na značaju i težini. Napredak država i regiona Zapadnog Balkana prema članstvu u EU donosiće nove obaveze i očekivanja u smislu pristajanja uz Zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku EU. To će istovremeno značiti i veću regionalnu „koheziju“ na pitanjima spoljne politike i bezbednosti, što bi povratno trebalo pozitivno da se odrazi na bilateralne odnose i regionalnu saradnju.

U raspravi na drugom zasedanju Radne grupe konstatovano je očigledno unapređenje regionalne saradnje i jačanje svesti o značaju regionalne saradnje kao vrednosti same po sebi, kao i da je mreža poboljšanih bilateralnih odnosa u regionu doprinela i boljoj multilateralnoj saradnji i atmosferi u celini. Proces razvoja i povezivanja regiona je došao do tačke kada treba osmisliti i udahnuti novi sadržaj regionalnoj saradnji, kompatibilan sa razvojnim prioritetima zemalja regiona i procesom integrisanja celog regiona u EU. Trebalo bi iskoristiti dostignutu fazu bilateralnih i multilateralnih odnosa u regionu za iniciranje novih ideja.

Očekuje se da se proces regionalne saradnje ubuduće kreće u pravcu postepenih konkretnih promena u svakoj pojedinačnoj

zemlji regiona, a koji treba da dovede do velike promene u svakoj od zemalja, a i u njihovim međusobnim odnosima. Postavljeno je pitanje stvarnog sadržaja i koristi od delovanja brojnih tematskih inicijativa i izraženo je mišljenje da bi regionalnu saradnju trebalo kanalisati u nekoliko oblasti koje će zaista unaprediti stanje u regionu. Organizacije građanskog društva bi trebalo da se angažuju da uspostave sistematski monitoring velikog broja regionalnih inicijativa i radnih grupa što bi pomoglo i stručnoj evaluaciji rada inicijativa.

Izneto je viđenje da bi region JIE, posebno Zapadni Balkan, trebalo da proizvede svoj autentični doprinos evropskim, pa i evroatlanskim integracijama, da se ne zadovoljava sadašnjim pasivnim položajem. Na političkim elitama zemalja i entiteta Zapadnog Balkana leži odgovornost za definisanje puta, a ne na Evropskoj uniji, i region treba da pokaže zrelost i sposobnost za to.

Potrebno je postepeno stvarati strukture u regionu koje će imati funkciju i u budućnosti kada sve zemlje budu članice EU, razvijati jugoistočnu dimenziju EU po modelu sličnih struktura kao što su Nordijski savet, Baltički savet ili Višegradaska grupa. Razmišljanje Saveta za regionalnu saradnju u tom pravcu i namera da se realizuje *twinning* sa nekom od razvijenih regionalnih struktura bilo bi veoma korisno.

Značajnu ulogu u narednoj fazi saradnje treba da imaju organizacije građanskog društva uz aktivnu podršku Saveta za regionalnu saradnju i donatora. Nevladin sektor u regionu raspolaže značajnim kapacitetima i znanjem koje može poboljšati kvalitet neophodnih reformi i procesa evropske integracije. Primer platforme za novu fazu odnosa regiona i EU koju je preko 450 NVO iz celog regiona uputilo institucijama EU i učesnicima sastanka EU-ZB održanog u Sarajevu, 2. juna, 2010. godine, pokazuje kapacitet i spremnost organizacija građanskog društva da na

konkretan i operativan način razmišljaju o perspektivama evropske integracije. Ove ograncije bi trebalo da budu uključene u procese konsultacija oko donošenja strateških odluka i dokumenata regionalnih inicijativa. Istaknuto je da postoje problemi u obezbeđivanju podsticajne podrške donatora za regionalne sastanke da bi se osmislili i realizovali konkretni projekti. Ocenjeno je da bi osnivanje Fonda za umrežavanje ili Balkanskog fonda koji bi omogućio *ad hoc* stipendije i pokrivanje troškova za susrete profesionalaca, predstavnika civilnog društva, profesionalnih udruženja i organizacija, bilo potrebno i korisno. Takav fond bi finansirao i druge aktivnosti koje bi doprinele pomirenju i prevazilaženju nasleđa iz prošlosti, posebno kod mladih ljudi kroz intraregionalnu razmenu studenata, mladih i dr. Uloga Saveta za regionalnu saradnju bila bi mnogo značajnija i vidljivija ukoliko bi postojao takav fond u koji bi svaka zemlja iz regiona participirala i koji bi imao neki tematski i programski okvir i strateški cilj po modelu, na primer, Višegradskog fonda.

Regionalna saradnja je sve prisutnija u medijima u regionu kao nezaobilazni deo izveštavanja o ukupnim aktuelnim događanjima. Površna analiza priloga, na primer, u makedonskim sredstvima informisanja, ukazuje na veliki broj pisanih i elektronskih priloga koji na razne načine izveštavaju ili tretiraju temu regionalne saradnje i poziciju Makedonije u tom kontekstu. Može se zapaziti da je u priličnom broju medijskih priloga znatna pažnja posvećena poziciji Srbije u mnogim oblastima, što upućuje na zaključak da je regionalna saradnja na Balkanu u velikoj meri zavisna od toga kako se ponaša geografski centralna država na Balkanskom poluostrvu, Srbija.

Srbija sa različitim intenzitetom učestvuje u gotovo svim opštim i specijalizovanim oblicima multilateralne saradnje u regionu. Pozicija Srbije u regionalnoj saradnji ne odgovara njenim kapacitetima i deklarativnim isticanjima da je regionalna saradnja jedan od

spoljnopolitičkih prioriteta. U Srbiji se nalazi sedište Transportne opservatorije za Jugoistočnu Evropu, kao i Centar za kontrolu malog i lakog naoružanja. Srbija je nedavno preuzela obavezu da bude domaćin jedne važne regionalne inicijative za reformu obrazovanja u Jugoistočnoj Evropi (ERISEE), što je prilika da Srbija pokaže kapacitet i pruži punu podršku toj inicijativi za koju su zemlje regiona zainteresovane. Radi poređenja navedeno je da je u Hrvatskoj sedište šest regionalnih inicijativa, u BiH i Makedoniji po četiri, u Crnoj Gori - tri. Srbija u 2011. godini, predsedava u tri političke regionalne inicijative: Centralnoevropskoj, Jadransko-jonskoj i Procesu saradnje u Jugoistočnoj Evropi, što predstavlja veliku šansu da učvrsti svoju poziciju u regionu i pokrene nove aktivnosti kroz konkretne i osmišljene korake.

Tokom sastanaka ukazano je i na više konkretnih oblasti saradnje i njihov značaj za unapređenje ukupnih odnosa, kako bilateralnih tako i multilateralnih u regionu, između ostalog, u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala, trgovine, privrede, infrastrukture, energetike, kulture i parlamentarne saradnje. Ukazano je na saradnju lokalnih samouprava, i veliki broj pobratimljenih opština, koje doprinose poboljšanju odnosa sa susedima, a od velikog je značaja i učestvovanje u prekograničnim programima. Istaknut je i značaj Dunavske strategije koju je donela Evropska unija i od koje se očekuje da znatno doprinese i razvoju regionalne saradnje u Jugoistočnoj Evropi.

Posebno je naglašen značaj bilateralne i multilateralne saradnje u oblasti borbe protiv organizovanog kriminala i korupcije koji su veliki problem za sve države u regionu. Neophodno je ukloniti sve pravne prepreke u ovim oblastima saradnje i ubrzati harmonizaciju sa standardima EU, što je veoma važno za napredak svih prema EU, kao i za izgradnju demokratskih institucija u regionu. Pozitivno je ocenjeno potpisivanje posebnih bilateralnih sporazuma o izručivanju optuženih za kriminal Srbije sa Hrvatskom i Crnom Go-

rom, što bi trebalo što pre potpisati i sa Makedonijom i Bosnom i Hercegovinom kada to bude moguće (Ustav BiH za sada ne predviđa takvu mogućnost). Takođe, trebalo bi ubrzati pripreme za uvođenje balkanskog ili regionalnog naloga za hapšenje koji bi bio po uzoru na evropski nalog za hapšenje, što bi znatno skratilo postupak izručenja optuženih za organizovani kriminal.

Pitanje Kosova je nezaobilazno u odnosima u regionu, ali i značajna determinanta bilateralnih odnosa Srbije sa susedima. Međunarodni sud pravde dao je Savetodavno mišljenje da Deklaracijom o proglašenju nezavisnosti Kosova 2008. godine, nije prekršeno međunarodno pravo (22. jul, 2010. godine), nakon čega je 9. septembra, 2010. godine, Generalna skupština UN usvojila Rezoluciju koju je podnela Srbija uz podršku Evropske unije. Rezolucijom se prima na znanje sadržaj mišljenja MSP i pozdravlja spremnost EU da olakša proces „dijaloga između strana“ i konstatuje da bi proces dijaloga sam po sebi bio faktor mira, bezbednosti i stabilnosti u regionu. Očekuje se da dijalog započne u 2011. godini, i da rezultira rešavanjem, pored ostalih, i pitanja, koja su od važnosti za uključenost svih u regionalnu saradnju.

Radna grupa je u raspravi konstatovala da je potrebno realnije sagledati interese Srbije u pogledu rešavanja problema Kosova, kao i u pogledu kapaciteta i instrumenata koji joj stoje na raspolaganju. Spoljnopolitičke aktivnosti trebalo bi dugoročno planirati i koordinirati, tako da se ne svode samo na pitanje formata učešća na međunarodnim skupovima i imena pod kojim nastupaju predstavnici kosovskih institucija. Izneto je mišljenje da novi, drugačiji stav Srbije podrazumeva i otvaranje svih kanala komunikacije u trgovini, rešavanju imovinskih sporova, u oblasti saobraćaja i energetike, ostavljajući pitanje statusa za povoljnije vreme, pre svega u procesu evropske integracije.

Takođe, naglašen je značaj privredne saradnje, posebno u okviru

CEFTA. Očekuje se da država preuzima sve mere za otklanjanje prepreka. Na primeru trgovine između Srbije (Sandžak) i Kosova ukazano je na diskrepancu između političkih stavova i ekonomskih mera. Uvođenjem PDV, trgovina na relaciji Srbija (Sandžak) - Kosovo tretira se kao izvoz u inostranstvo što je u krajnjoj instanci dovelo do recesije biznisa u Sandžaku i smanjenja državnog budžeta. Izmene fiskalne politike prema Kosovu i hitno uspostavljanje platnog prometa sa svim zemljama, a preokrenulo bi situaciju u pozitivnom pravcu.

PREPORUKE

- 1.** Srbija treba objektivno da sagleda svoju poziciju i konkretne interese u bilateralnim odnosima sa susedima i regionalnoj saradnji i da definiše promišljen strateški spoljnopolitički pristup u pravcu ubrzanja sprovođenja neophodnih reformi i procesa integracije zemlje u Evropsku uniju. Pored državnih potrebno je organizovano uključiti i druge činioce saradnje, posebno lokalne vlasti, privredu (komore, udruženja), medije, nevladine organizacije i udruženja građana i sl.
- 2.** Vrlo je bitno da se sva otvorena pitanja među susedima u regionu, posebno bivšim jugoslovenskim republikama, reše što pre, ne samo zbog bržeg ulaska u Evropsku uniju, nego i zbog boljeg kvaliteta života građana ovih država. Potrebno je napraviti listu takvih pitanja i vršiti koordinisan pritisak na vlade da probleme rešavaju. Ovaj zadatak bi u Srbiji trebalo da bude sastavni deo mera koje državni organi treba da urade u okviru procesa evropske integracije.
- 3.** Odnosi Srbije i Hrvatske su uznapredovali od faze kad su bili posredovani preko Brisela do otvorenih razgovora i dobrih

ličnih odnosa najviših predstavnika. Međutim, kao prepreka koju bi trebalo otkloniti, uočena je asimetrija u ovlašćenjima dvojice predsjednika i dvoje premijera i predloženo je da se uvedu redovni godišnji ili polugodišnji sastanci u četvoro, jer bi to obezbjedilo efikasnu realizaciju dogovorenog. Predloženo je da se novija istorija u školama predaje neutralno, prikazujući činjenice i interpretacije obe strane. Takođe, konstatovano je da je prosvetno-kulturna saradnja vrlo slaba i da bi trebalo osmisliti programe razmene i upoznavanja sa stvarnim kulturnim vrednostima obe države.

4. Vrlo delikatni odnosi Srbije sa Bosnom i Hercegovinom zahtevaju ozbiljnu i svestranu analizu bilateralnih odnosa, analitičke procene i tumačenja političkih poteza. Pokretanje regionalne inicijative, pre svega, od strane Srbije i Hrvatske, za rešavanje bosansko-hercegovačkog problema, možda u formi Konferencije o bezbednosti na Zapadnom Balkanu, moglo bi da doprinese sveobuhvatnom unapređenju situacije.

5. Odnose Srbije i Crne Gore treba postaviti na realpolitičke osnove i graditi na bazi interesa i u duhu dobrosusedske saradnje, posvećujući pažnju konkretnim tehničkim pitanjima, koja su bitna za građane obe države.

6. Potrebno je realnije sagledati interese Srbije u pogledu rešavanja problema Kosova, kao i u pogledu kapaciteta i instrumenata koji joj stoje na raspolaganju. Novi, drugačiji stav Srbije podrazumeva i otvaranje svih kanala komunikacije u trgovini, rešavanju imovinskih sporova, u oblasti saobraćaja i energetike, ostavljajući pitanje statusa za povoljnije vreme, pre svega u procesu evropske integracije.

7. Proces razvoja i povezivanja regiona je došao do tačke kada treba osmisliti i udahnuti novi sadržaj regionalnoj saradnji koji je

kompatibilan sa razvojnim prioritetima zemalja regiona i procesom integrisanja celog regiona u EU. Politički lideri Zapadnog Balkana trebalo bi neformalne sastanke sa protokolom kakav je bio na sastanku u Sarajevu 2. juna, 2010. godine, pretoče u neku vrstu formalizovane saradnje organizovanjem konferencije o Zapadnom Balkanu sa perspektivom da to postane stalna forma međusobne komunikacije. Potrebno je formulisati zajedničku platformu u odnosu na Brisel, uključujući i zajedničke političke stavove na visokom nivou i diplomatske aktivnosti (promocija zajedničkih interesa, autentičan doprinos Zapadnog Balkana EU, uključujući i razvoj „regionalne strategije informisanja“ građana EU i sl).

8. Nakon skoro tri godine rada može se reći da se Savet za regionalnu saradnju pozicionirao kao značajni predstavnik regiona na široj evropskoj i međunarodnoj sceni, kao i to da je učinio dosta na programskom, funkcionalnom i tematskom konsolidovanju regionalne saradnje u JIE. Potrebno je stalno unapređivati koordinaciju kako na unutrašnjem nivou zemalja regiona članica SRS, tako i koordinaciju između srodnih tematskih inicijativa i grupa i koordinaciju rada SRS sa drugim regionalnim inicijativama. U delovanju Saveta za regionalnu saradnju trebalo bi organizovano uključivati organizacije građanskog društva u procese konsultacija oko donošenja strateških odluka i dokumenata regionalnih inicijativa.

9. Organizacije građanskog društva treba sve više da budu formalno uključene u brojne oblasti saradnje u regionu, posebno u procesu programiranja i nadgledanja aktivnosti. Ove organizacije treba da uspostave sistematski monitoring velikog broja regionalnih inicijativa i radnih grupa što bi pomoglo i stručnoj evaluaciji rada inicijativa.

10. Organizacije građanskog društva zajedno sa svojim međunarodnim partnerima treba da intenziviraju akciju za osnivanje Fonda za umrežavanje ili Balkanskog fonda po modelu Više-

gradskog fonda u koji bi svaka zemlja iz regiona participirala. Fond bi sigurno doprineo bržem pomirenju i prevazilaženju nasleđa iz prošlosti, posebno kod mladih ljudi kroz intraregionalnu razmenu studenata, mladih i dr.

11. Potrebno je da Srbija što pre potpiše sa Makedonijom bilateralni sporazum o izručivanju optuženih za kriminal kao što je urađeno sa Hrvatskom i Crnom Gorom. Takođe je potrebno ubrzati pripreme za uvođenje balkanskog ili regionalnog naloga za hapšenje koji bi bio po uzoru na evropski nalog za hapšenje, što bi znatno skratilo postupak izručenja optuženih za organizovani kriminal.

PRILOZI

➤ Prvo zasedanje - 10. jun, 2010. godine, Beograd

Drugo zasedanje - 8. novembar, 2010. godine, Beograd

➤ **IZDAVAČ**

Evropski pokret u Srbiji
Kralja Milana 31/II
Tel: 011/3640-174
Fax:011/3640-202
office@emins.org
www.emins.org

➤ **ZA IZDAVAČA**

Maja Bobić

➤ **UREDNIŠTVO**

Evropski pokret u Srbiji

➤ **EKSPERT RADNE GRUPE**

Jasminka Kronja

➤ **LEKTURA I KOREKTURA**

Marija Todorović

➤ **DIZAJN**

Igor Sergej Sandić
igor.sandic@issstudiodesign.com

➤ **ŠTAMPA**

Mladost grup, Loznica

➤ **TIRAŽ**

500 kom.

Izražena mišljenja predstavljaju stavove autora i ne izražavaju stavove Evropskog pokreta u Srbiji, Fonda za otvoreno društvo, ISC, USAID ili Vlade SAD.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

341.217.02(4-672EU:497.11)
327(497.11)

RADNA grupa Regionalna saradnja i
međunarodne obaveze : analize i preporuke /
[uredništvo Evropski pokret u Srbiji]. -
Beograd : Evropski pokret u Srbiji, 2011
(Loznica : Mladost grup). - 54 str. : fotogr.
; 21 cm. - (Nacionalni konvent o Evropskoj
uniji)

Tiraž 500.

ISBN 978-86-82391-60-9

1. Европски покрет у Србији (Београд)
а) Европска унија - Придруживање - Србија
б) Регионална сарадња - Србија
COBISS.SR-ID 182479116

www.eukonvent.org

